
Fakulta tělesné výchovy a sportu slaví šedesátiny

Fakulta tělesné výchovy a sportu slaví šedesátiny

Jedna z nejmladších fakult Univerzity Karlovy, Fakulta tělesné výchovy a sportu, oslaví letos šedesát let od svého přijetí do svazku pražské univerzity. Hodí se proto připomenout historii vysokoškolského vzdělávání v oborech, které blíže či vzdáleněji souvisejí se sportem. Průvodcem nám bude prof. PhDr. Marek Waic, Csc., vedoucí katedry základů kinantropologie a humanitních věd na FTVS.

Ač se vznik samostatné sportovní fakulty (tehdy zvané Institut tělesné výchovy a sportu) jako součásti Univerzity Karlovy datuje do roku 1959, poptávka po vzdělávání učitelů tělesné výchovy tu existovala i dávno předtím. Vrátky cesty k tělovýchovnému vzdělání pootevřely už školské reformy císařovny Marie Terezie. Až zákon o školách obecných a měšťanských z roku 1869 však ustanovil dvě hodiny tělesné výchovy týdně na základních školách.

Tělocvik na školách základních a středních

Stejně jako ostatní předměty měly výuku tělocviku na starosti učitelky (učitelé jen výjimečně), které se na výkon povolání připravovaly v učitelských ústavech. To byly čtyřleté střední školy a na území českých zemí fungovaly až do druhé světové války. „Jeden z důvodů zavedení povinného tělocviku byl branný. Prohraná válka s Pruskem roku 1866 ukázala na chabou zdatnost branců,“ podotýká profesor Waic. „Další důvody byly hygienické. Vědělo se, že ve městech děti a mládež příliš neprospívají. Pravidelný pohyb měl zabránit šíření chorob, od tuberkulózy až třeba po vadné držení těla.“ Úroveň výuky tělesné výchovy nebyla kvůli nevyhovujícím okolnostem ideální. „Podmínky na obecných školách byly tristní. Žáci cvičili na chodbě nebo na dvoře v civilním oblečení, v němž do školy přišli. Ve třídě bývalo až osmdesát či více dětí. Přesto to by záslužný krok,“ dodává. Zatímco na základních školách, tehdy obecných a měšťanských, byl tělocvik povinným předmětem, na středních školách byla tělesná výchova až do roku 1909 nepovinná. „Středoškoláci tvořili ještě za první republiky odhadem jen pět procent populace a úkolem studentů středních škol bylo hlavně studovat, pohybové aktivity byly vedlejší,“ vysvětluje profesor. „Na rozdíl od USA, kde střední a vysoké školy vychovávaly špičkové sportovce, na starém kontinentu byl trénink talentů v kompetenci sportovních klubů a spolků, v případě gymnastů v režii tělocvičných organizací. Rakousko-Uhersko a jeho nástupnické státy nebyly výjimkou.“

Tělesná výchova jako vysokoškolský obor

Právě přítomnost nepovinné tělesné výchovy na středních školách Rakouska-Uherska byla hlavním impulzem pro vytvoření vysokoškolského studia. Roku 1892 vznikl speciální Vzdělávací kurz pro kandidáty učitelství na školách středních a ústavech učitelských, který připravoval budoucí středoškolské profesory tělocviku. Studium bylo jen

čtyřsemestrální a podmínkou pro jeho ukončení bylo nutné souběžné studium dalšího oboru na filozofické fakultě, kde se až do roku 1920 vyučovaly i přírodovědné předměty. „Zajímavé na tehdejší výuce bylo, že svým členěním byla podobná současnému studiu na FTVS. I dnes jsou přednášky koncipovány do tří bloků: biomedicinských, společenskovedních a praktických,“ upozorňuje Waic.

„Úroveň byla na tu dobu velmi kvalitní. Vždyť právě lékařské biomedicinské předměty vyučovali špičkoví lékaři, většinou profesori. Praktické předměty učili osvědčení středoškolští profesori a lidé z praxe. Skauting přednášel Antonín Benjamin Svojsík, zakladatel českého skautingu, který byl zároveň absolventem tohoto vzdělávacího kurzu,“ doplňuje. Absolventem kurzu byl i František Smotlacha, zakladatel vysokoškolského sportu a první docent tělesné výchovy na Univerzitě Karlově, dnes možná více známý jako zakladatel české mykologie.

Poválečné experimenty a vznik ITVS

Poválečné roky byly obdobím experimentů ve školství a změn dosavadního systému. To se týkalo i vzdělávání budoucích učitelů tělesné výchovy. V roce 1945 se vzdělávací kurz přeměnil v Ústav pro vzdělávání profesorů tělesné výchovy při Univerzitě Karlově v Praze. O tři roky později byl ústav včleněn do Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a od roku 1953 byla výukou učitelů tělesné výchovy pro II. a III. stupeň škol pověřena nově vzniklá Vysoká škola pedagogická. Katedra tělesné výchovy zde byla začleněna do Společenské fakulty VŠP.

Relativní

stabilizace přišla až v roce 1953, kdy vznikl Institut tělesné výchovy a sportu. Ten fungoval jako samostatná vysoká škola, ale jeho cílem nebylo vychovávat budoucí učitele, nýbrž trenéry a sportovní specialisty pro armádu. „Myšlenka samostatné vysoké školy specializované na sport a tělesnou výchovu zde existuje už od dvacátých let dvacátého století. V roce 1935 byl dokonce uzákoněn vznik vysoké tělovýchovné školy – Tyršova státního tělovýchovného ústavu –, ale je paradoxem osudu, že v život ho uvedla až komunistická garnitura. Důležitost okamžiku potvrdila i účast Alexeje Čepičky, který slavnostně přestříhl pásku nového institutu,“ komentuje okolnosti vzniku ITVS profesor Waic.

Sport jako zrcadlo úspěchu režimu

Proč byl pro komunistickou vládu sport jednou z priorit? „Může za to úspěch Sovětů na olympijských hrách v roce 1952. Tehdy Sovětský svaz překvapivě obsadil druhé místo v počtu medailí za favorizovanými Američany a další země východního bloku si také nevedly špatně. Československo především díky manželům Zátopkovým získalo sedm zlatých medailí. Stalin pak přišel s teorií, že úspěchy ve sportu dokazují přednosti politického systému. Sport v padesátých letech byl preferovanou oblastí a institut měl zlepšit sportovní přípravu, která už měla být postavena na vědeckém základě.“

V roce 1952 byla schválena velká reorganizace českého sportu a do areálu zrušeného Sokola na Malé Straně se nastěhovala nová vysoká škola. Studium se prodloužilo na osm semestrů a tentokrát už šlo o plnohodnotné studium zakončené vysokoškolským titulem. Cílem založení ITVS bylo také pevněji provázat výuku s výzkumem. Kontinuita s předválečným vzdělávacím kurzem přitom nebyla úplně přerušena. Na škole i nadále působili tělovýchovní odborníci z meziválečné generace. Za všechny lze jmenovat prvního rektora ITVS Ladislava Serbuse, který byl autorem řady metodických a vědeckých prací zejména v oboru teorie tělesné kultury a gymnastiky. Složil několik spartakiádních pohybových skladeb a byl zaníceným propagátorem pohybové aktivity.

V roce 1959 zanikla Vysoká škola pedagogická, a tak se nabízelo sloučit tělovýchovná studia pod jednu střechu. Institut tělesné výchovy a sportu (od roku 1965 pod novým jménem Fakulta tělesné výchovy a sportu) se stal součástí Univerzity Karlovy a začal vzdělávat učitele tělocviku na základních i středních školách. „Spíše než revolučně se výuka na FTVS měnila postupnou evolucí. Základní oblasti studia zůstaly, ale změnil se jejich obsah,“ vysvětluje profesor Waic. „Dá se říct, že FTVS nemusela čelit tak velkým politickým tlakům jako fakulty zaměřené čistě na společenské vědy. Přestože i zde byly společenskovědní disciplíny zideologizovány, poznatky například ze sportovní psychologie od šedesátých let vedly ke zlepšení kvality vzdělávání budoucích trenérů a učitelů.“

FTVS vychovává fyzioterapeuty i sportovní manažery

Se vznikem vrcholového sportu v sedmdesátých letech se Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy stala logickou volbou pro trenéry na vrcholové úrovni. Na škole působila řada vynikajících teoretiků, ale i trenérů s mezinárodním renomé. „Jedním z nich byl například Vladimír Kostka, který na fakultě učil nepřetržitě pětadvacet let. Intenzivně se věnoval jak teorii sportovního tréninku v ledním hokeji a výzkumu, tak praktické výuce a trénování. Dlouhá léta působil jako hlavní trenér československé hokejové reprezentace, s níž získal jednu zlatou, čtyři stříbrné a čtyři bronzové medaile na mistrovství světa.“

Od roku 1982 vznikaly obory, které nejsou čistě sportovní, ale se sportem úzce souvisejí. Prvním z nich je fyzioterapie. „Možná málokdo ví, že fyzioterapie jako samostatný vysokoškolský obor vznikla na FTVS, a ne na lékařských fakultách,“ říká profesor Waic. „Také ikona současné fyzioterapie Pavel Kolář je odchovancem FTVS, kde mimo jiné obhájil profesuru.“ Devadesátá léta se nesla ve znamení nových vysokých škol i nových oborů na tradičních univerzitách. Na FTVS byla nově zřízena katedra sportovního managementu a otevřely se studijní programy jako ortotik-protetik nebo aplikovaná tělesná výchova a sport osob se specifickými potřebami.

Ve čtvrtek 24. června oslaví Fakulta tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy šedesáté narozeniny v Martinickém paláci akcí otevřenou nejen současným studentům, absolventům a pedagogům, ale i široké sportovní veřejnosti. Pozvánku naleznete [zde](#).

